AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2020 / 10 • Şubat 2020

# SEYYAR DEVRİMCİLER Mİ? TERÖRİSTLER Mİ?

**AVİM**

Geçtiğimiz günlerde Houri Berberian tarafından yazılan ve 2019 Nisanında yayınlanan Roving Revolutionaries: Armenians and the Connected Revolutions in the Russian, Iranian, and Ottoman Worlds (Seyyar Devrimciler: Ermeniler ve Rus, İran ve Osmanlı Dünyalarında Bağlantılı Devrimler) kitapla aynı başlığa sahip bir makale yayınlandı[1]. Kitabın içeriğiyle bağlantılı olarak makalede, Ermeni Devrimcileri adı verilen grupların özellikle de Ermeni milliyetçisi Ermeni Devrimci Federasyonunun (EDF- Taşnaksütyun) Rusya, İran ve Osmanlı devletindeki faaliyetiyle ilgili bir anlatım yapılıyor. Makalede kozmopolit Ermeni devrimcilerinin 20. Yüzyılın şekillenmesinde oynadıkları rol anlatısının altında EDFnin pek çok faaliyetinin meşrulaştırılmaya çalışıldığı görülüyor.

Makalenin girişinde EDFnin kurucularından Stepan Zorianın, İran Meşrutiyet Devriminde, Çarlık Rusyada Ekim Devriminde ve Osmanlıda Meşrutiyetin ilanında etkin rol alan bir aktivist olduğundan bahsediliyor. Ancak Meşrutiyet döneminin yarattığı ortamda Balkanlardaki ayrılıkçı örgütlerle Osmanlı karşıtı harekete girişmiş[2] Zorianın bu kimliğini yalnızca aktivist olarak tanımlamak, pek doğru görünmüyor. Yazar bunun farkında olarak birkaç yerde EDFyi radikal aktivistlerin içinde bulunduğu bir parti olarak tanıtıyor. Bu radikallerin seyyar olarak Anadolu ve Güney Kafkasya coğrafyasında (Kars, Ağrı, Erivan, Tiflis, Batum ve Gence) yaşayan diğer Ermeniler arasında iletişimin hızlanmasına neden olduğu ve milli bilincin geliştirilmesi konusunda bir avantaj elde edildiğinden bahsediliyor [3]. Burada da EDF militanlarının Diyarbakırda, Vanda, Bitliste halkı Osmanlıya karşı örgütleme girişimleri yerine iletişimin kuvvetlendirilmesi ve modernleşmenin hızlanması gibi kısımlara vurgu yapılması, yazarın EDFnin faaliyetlerini sempatik gösterme çabasının bir örneğini oluşturuyor.

Makalede, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. Yüzyılın başlarında Rusyada uygulanan Ruslaştırma politikaları ve Osmanlıda Tanzimat rejiminden beklenen sonuçların elde edilememesinin Ermeni Devrimcilerini harekete geçmeye ittiğinden bahsediliyor. Hınçak ve Taşnak partilerinin bu dönemde Anadoluda isyanlar başlattığına yer veriliyor. Hatta bu Ermeni aktivistlerin kendi cephanelerine sahip oldukları ve bir kısmının Sultan Abdülhamite karşı suikast girişiminde bulunduklarından bahsediliyor.

Ermenilerin pek çok imparatorluk altında yaşayan ama anavatanı olmayan bir toplum olması nedeniyle Ermeni aktivistlerin bunu kazanma çabasına giriştiği tezi üzerinde durularak isyanların haklılık noktasına dikkat çekilmek istendiği görülüyor. Bu anlatı Hınçakların ve Taşnakların Osmanlıda ve Azerbaycanda uyguladığı mezalimi adeta

meşrulaştırmak anlamına da geliyor.

Ancak, özellikle Anadolu ve Kafkasyada Osmanlıya karşı düzenlenen isyanlar sırasında yerel halka karşı uygulanan zulüm, durumun bu kadar masum bir şekilde açıklanamayacağını gösteriyor. Nitekim makalenin içerisinde Ermeni aktivistlerin kendi cephanelerine sahip oldukları gibi ibarelerin geçmesi, Abdulhamite karşı suikast girişiminden bahsedilmesi, söz konusu aktivistlerin devrimciden çok terörist faaliyetler içerisinde olduklarını gösteriyor. Çarlık Rusyanın ordularına katılan EDFli militanların, Rus ordusuyla birlikte ilerleyişi sırasında gerçekleştirdiği katliamlar da makalede çizilen devrimci Ermeni aktivist imgesiyle ters düşüyor.

Makalenin sonuç bölümündeyse, Ermeni Devrimciler özgür anavatanın gerçek çocukları olarak adlandırılıyor[4]. Dolayısıyla, makalede tanımlandığı gibi radikal aktivistlerin yaptığı bütün faaliyetler, terörist faaliyetlerin meşrulaştırılması ve kahramanlaştırılması amacına hizmet ediyor.

Bu makale ister istemez, 1915 yılında Osmanlı Devletinin hangi koşullar altında Sevk ve İskân kararı aldığını göstermiş oluyor. Ermeni Soykırımı anlatısına başvuran pek çok kişi, Ermeni tecrübesiyle Nazi Almanyasındaki Yahudilerin maruz kaldıklarını benzeştirmeye çalışmaktadır. Ancak Osmanlı Tarihi ve Almanya tarihi incelendiğinde, yukarıdaki makalenin çatışmayı ve terörizmi savunan yaklaşımından da anlaşılabileceği gibi, iki olayın hiçbir şekilde benzemediği anlaşılmaktadır. Basit bir örnek vermek gerekirse, Almanyada II. Dünya Savaşı öncesinde toplumun düzenini bozmaya çalışan militan gruplar olmamıştır. Oysa bu yazıda aklanmaya çalışılan EDFnin faaliyetleri, Ermeni ve Türk toplumunda bugün bile kapanmayan yaralara sebep olmuştur.

Tam bu noktada, Dünya Yahudi Kongresi Başkanı Roland Lauderın Auschwitzin kurtarılmasının 75. Yılı vesilesiyle düzenlenen etkinlikte yaptığı ana konuşmada belirttiği bir hususa dikkat çekmek istiyoruz. Lauder konuşmasında; Auschwitzte soykırımdan kurtulanlar, bu Nazi kabusundan kurtulduktan sonra asla intikam almaya çalışmamışlardır. Annelerini, babalarını ve kardeşlerini kaybetmişlerdir. Pek çok kişi eşlerini ve çocuklarını kaybetmiştir. Ve tüm bunlara rağmen bir Alman bile, Yahudiler tarafından öldürülmemiştir. Bir tane bile![5] demiştir. Gerçekten de Yahudiler tarihte daha önce görülmemiş bir sistematiğe ve boyuta sahip soykırıma maruz kalmalarına rağmen, Almanlardan hiçbir zaman intikam almaya çalışmamışlardır. Oysa EDF ve EDF zihniyetine sahip aşırı ve nefret dolu Ermeni gruplar, doğruluğu hiçbir şekilde kanıtlanmamış, kendinden menkul soykırım iddialarından yola çıkarak, daha 1915te hayatta bile olmayan Türkleri intikam almak amacıyla hunharca katletmişlerdir. Daha da vahim olanı EDFnin ve benzerlerinin zehirli fikirleri sürekli olarak yeni nesil Ermenilerin zihinlerine ekilmektedir. Sonuç olarak bu durum, arzulanan Türk-Ermeni uzlaşmasının önünde sürekli olarak engel teşkil etmektedir.

**Fotoğraf: Aeon.co*

[1] Houri Berberian, Roving Revolutionaries: Moving Between The Russian, Iranian And Young Turk Revolutions, Cosmopolitan Armenians Helped Usher İn The 20th Century, *AEON*, 05 Şubat 2020 https://aeon.co/essays/how-cosmopolitan-armenian-radicals-launched-the-20th-century.

[2] Bülent Yıldırım, Bulgaristandaki Ermeni Komitelerinin Osmanlı Devleti Aleyhine Faaliyetleri (1890-1918) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora tezi 2015 s.75.

[3] Berberian. İbid.

[4] Berberian, ibid.

[5] Roland Lauderın konuşması 75th Anniversary of the Liberation of Auschwitz içinde 2:05:42inci dakikadadır. 75th Anniversary of the Liberation of Auschwitz, *Youtube*, https://www.youtube.com/watch?v=MTELKo26rqw&t=5549s

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "SEYYAR DEVRİMCİLER Mİ? TERÖRİSTLER Mİ?." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2020 / 10. Şubat 21. Erişim Kasım 10, 2026. https://mail.avim.org.tr/tr/Yorum/SEYYAR-DEVRIMCILER-MI-TERORISTLER-MI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
**Tel**: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
**E-Posta**: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

*© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır*